

מזיכרונותיו של אלכסנדר מרטון על המעבר לגטו קלוז'

באמצע אפריל התפרסם צו ההעברה לגטו. וזו לשון הצו: "כל אזרח המוגדר כיהודי, בין אם הוא גבר, אישה או תינוק, ללא הבדל מין או גיל, מחויב להתייצב, ביום ובשעה הנקובים בצו, לשם העברתו לגטו". כל יהודי העיר והמחוז נועדו לעבור לגטו שהוקם בשטח מפעל הלבנים. הגטו תפס שטח הגדול פי ארבעה מזה של מגרש כדורגל ונועד לשמש כמחנה-מעבר לאוכלוסייה שמנתה כ-18,000 נפש, כל יהודי קלוז' וכפרי הסביבה.

כל משפחה הורשתה לקחת מטען של 50 ק"ג: בגדים, מצעים, חפצים אישיים ושמיכה לכל נפש. משפחות ובהן יותר מחמש נפשות הורשו לקחת עמן עשרה ק"ג לנפש בתנאי שכל בן משפחה ישא בעצמו את מטענו (איך יכולים זקנים, חולים ותינוקות לעמוד בתנאי זה?!). עוד נאמר כי זקנים וחולים שאינם מסוגלים לצעוד יועברו אל הגטו בעגלות או, במידת האפשר, במשאיות, ובהגיעם יצורפו לשאר בני משפחותיהם, שיגיעו למקום ברגל.

ביום המיועד התייצבנו בחצר בית-הספר השכונתי, שם קובצנו בקבוצות, מאה איש בקבוצה, ויצאנו לדרך תחת משמר כבד של שוטרים כפריים, הז'נדרמים. הצעדה העגומה יצאה לדרך בשעה ארבע לפנות בוקר, כדי שלא נפריע, חלילה, לתחבורה העירונית.

מפעל הלבנים היה מרוחק שבעה ק"מ ממקום מגורינו ואת המרחק הזה היה עלינו לעבור כשאנו נושאים עמנו את המטען, שמשקלו עלה לעתים על משקלו של הנושא אותו. מי שהתקשה לעמוד בקצב הצעידה החל להשליך מהמטען חפצים שנראו באותו רגע חשובים פחות כדי להקל על ההליכה, בעוד השוטרים מזרזים את ההולכים בגסות ובניבול פה.

למרבה המזל, אמי, שהייתה תופרת טובה וראתה את הנולד, הכינה מבעוד מועד תיקי-יד ותרמילי-גב מצוידים בידיעות נשיאה חזקות, ושני אנשים יכלו לשאת אותם בנוחות יחסית. שקי נשיאה מיוחדים אלה ונשיאתם בשניים איפשרו לנו להגיע לסוף המסע כשכל חפצינו עמנו.

בסביבות השעה שש הגיע המסע לאזור מגורינו, וכך מצאנו את עצמנו חולפים על פני הבית שברחוב הורתי, בו הייתה דירתנו. היינו עייפים ומיזעמים והשוטרים איפשרו לנו מנוחה קצרה. כולם התנשמו והתנשפו בכבדות; והנה לפתע הגיח מבין שורות המגורשים הנחים בחור רענן בעל מבנה גוף חסון ועשה דרכו אלינו. היה זה ידידי פטר, שחיפש אחרינו בין השורות

בעיניים דומעות. הוא ענד על חזהו את הטלאי הצהוב כדי שלא לעורר תשומת לב. אילו נתפס, ודאי היה חוסף מכות מידי השוטרים ואולי אף היה נשלח לכלא. אבל נראה כי הוא לא

חשב על הסכנות הטמונות במעשהו; הוא בא להיפרד ולעזור לנו לשאת את המטען. חבר, ידיד נאמן בעל לב זהב. הוא צעד עמנו ונטל חלק בנשיאת המטען כשהוא מנסה לנחם אותנו במהלך הצעידה, אף כי הדמעות שבעיניו הסגירו את רגשותיו והעידו כי הוא עצמו זקוק

לנחמה.

כשנפרדנו מפטר בשער הגטו הוא פרץ בבכי והבטיח לבוא ולבקר אותנו למרות האיסור החמור לעשות זאת.

המצעד נעצר, השורות הראשונות הגיעו לשער. לפנינו עמדו שורות ארוכות של גברים, נשים וטף, הורים עם ילדים ותינוקות על הידיים. בני כל הגילאים. זה אחר זה החלו העומדים להתיישב על צרורותיהם כדי לנוח מעט ולמחות את הזיעה מעל פניהם. אחרים הוציאו מתוך התיקים את הכריכים שהכינו בבית והתחילו לסעוד את ליבם.

השוטרים עברו בין השורות והסבירו שכל ראש משפחה חייב לעבור לצד הימני של השורה כדי שיוכל להודיע לעומדים בשער מהו מספר הנפשות במשפחתו ולקבל את מספר החלקה שהוקצתה לבני ביתו לפי רשימה שהוכנה מראש. אלה שהגיעו בעגלות ובמשאיות כבר עמדו ליד השער וחיכו שם לבני משפחותיהם כדי להצטרף אליהם בעת קבלת ההפניה לגטו.

השטח המה בני אדם שחיפשו את החלקה שהוקצתה להם. הסביבה כולה הזכירה מעט אצטדיון כדורגל גדול לפני תחילת המשחק, כאשר מאות צופים מסתובבים ביציעים ומחפשים את המושבים המיועדים להם לפי הכרטיסים שבידיהם. אלא שכאן, לדאבון הלב, לא היה זה משחק, לא הייתה זו תחרות ספורט...

החלקות סומנו בשלטי קרטון זעירים שננעצו בקרקע ועליהם סומן מספר ה"בית" שנקבע לשמש "דירת העתיד" שלנו. לאט לאט הלך ונמוג הדמיון לאצטדיון הכדורגל והמקום החל להזכיר יותר ויותר בית-קברות חדש וגדול שעדיין לא הוקמו בו מצבות ורק שלטים קטנים תקועים באדמה ומסמנים את שמות בעלי החלקות. בעלי המזל קיבלו חלקה באיזור 10 – חלקה שהייתה מקורה בגגות פח. במקור שימשו סככות אלה מחסן מוגן מפני הגשם ללבנים שהספיקו להתייבש בתום תהליך הייצור.

בתום חיפושים שנמשכו כשעה, מצאנו גם אנו סוף סוף את החלקה המיועדת לנו: היה זה ריבוע קרקע שממדיו היו כשלושה מטרים רבועים, מסומן ומופרד מהחלקה הסמוכה בחוט תיל. בארבע הפינות היו מוטות ברזל תקועים בקרקע ואליהם יכולנו לקשור סדינים או שמיכות ששימשו קירות הפרדה. כך הקמנו לעצמנו מעין "אוהל בדואי" שהיה לבית המשפחה. בתור גג פרשנו שמיכה ששימשה כסככה מפני השמש. כשירד גשם הורדנו את השמיכה ופתחנו שתי מטריות שנועדו להגן עלינו מלמעלה ואילו את השמיכה פרשנו על חפצינו בתקווה שתוכל להגן עליהם מעט לבל ירטבו. את האדמה כיסינו בשטיח כפרי פשוט שקיבלנו כמתנה מאמו של פטר. כדי לחסוך בסדין, הגענו להסכם עם ה"דיירים" בחלקה הסמוכה לנו, והקיר מימין נעשה קיר משותף, תוך שימוש בסדין אחד. כך נדרשו רק עוד שלושה סדינים כדי שיהיו קירות ל"בית".

מיד עם שקיעת החמה ירדה חשכה על הגטו, שכן חיבור לחשמל לא היה, ולכן היה זה מועד "כיבוי האורות" - כולם הלכו לישון. שכבנו זה לצד זה על הקרקע שעליה פרשנו את השטיח.

הזרקור שהסתובב במגדל השמירה היה נקודת האור היחידה בשטח וממנו נזרקה אלומת אור מסנוורת שחדרה לכל האוהלים.

שעת הזריחה הייתה שעת ההשכמה והאות ל"מסדר הבוקר": זה היה זמן סידור "חדר השינה" ופינוי מקום לקופסת קרטון גדולה במרכז האוהל ששימשה לנו שולחן. התיישבו סביבה לאכול פת שחרית שכללה לחם יבש, מרגרינה, ריבה או נקניק ותה קר.

בשטח הגטו הותקנו ארבע נקודות מים והורשינו לשאוב מהן מים לצורכי רחצה בלבד. המים היו עתירי כלור ועל כן לא היו ראויים לשתיה. מי השתייה הובאו במכליות צבאיות, תחילה פעמיים ביום ומאוחר יותר רק פעם אחת ביום. וכך היה נוצר תור ארוך למים ואנו נאלצנו לעמוד בתור זה שעות ארוכות כדי לזכות בדלי של מי שתייה.

בתי-השימוש הותקנו בארבע פינות הגטו. היו אלה חפירות עמוקות באדמה שלתוכן הוכנסו מכלי קיבול גדולים ומעליהם מושבים עשויים קרשים, ועליהם יכולנו לשבת ולעשות את צרכינו. כאשר מכלי הקיבול התמלאו, דבר שקרה אחת ביום בערך, הם רוקנו לתעלות הניקוז של הרחוב הקרוב ביותר ואחר כך הוחזרו אל השירותים שבגטו. בבתי-שימוש אלה לא הותקנו דלתות, ומי שביקש פרטיות צריך היה להסתתר מאחורי בד יוטה ששימש מעין פרגוד.

בשבוע הראשון לשהותנו בגטו היה עלינו להסתפק במזון שהבאנו מהבית, שכן צו הפינוי לגטו אמר שעלינו להביא עמנו מזון לשבועיים ימים. אלה שהביאו פתיליה זכו לאכול אוכל מחומם אך כאשר הנפט אזל, לא הגיעה עוד אספקה. כך חיינו במקום עד שאחרון יהודי הסביבה הגיע לגטו.

מקור: אלכסנדר מרטון, 186 המדרגות, יד ושם, ירושלים, תש"ס, עמ' 37-33.